

Magvet? Kiadó könyvklubja - Szódalovaglás

2012 május 10. Flag

Szöveg méret

Mentés

-
-
-

- [0](#)

Még

nincs értékelve

Mérték

Erre az útra csak az fizessen be, aki szereti a romvárosokat, s nem retteg a lovaglástól, mert íme hát lovagok lehetünk, valódi sövaliék, stukszok és párizsiak egy rövid időre. De!

Tudniuk kell – a kés?bbi pereket elkerülend? –, a vezet?, akit Társaságunk maguk mellé rendelt kísér?ül, nem hivatásos idegenvezet?. Bár ismeri a t?jéket, meglehet mégis keveri az adatokat, másokat kifelejt, esetenként olyan traktákra invitál, melyek nem tartoznak a sz?ken vett tárgyhoz. Mindezekért talán kárpótol az archaikus leletegyüttes, az esti Kréta vagy a reggeli Trója. Miel?tt azonban választott régióknál leragadnánk, egy röpk pillantás a görög tájra.

A nyolcvanas, kilencvenes évek fordulójára át- és végérvényesen megrajzolódik az akkor harmincas éveik végét taposó költ?k csapata. A korosztály néhány fölülreprezentált alkotója kikopik vagy kikoptatja magát az élbolyból. Sz?cs Géza ekkor már inkább polit, mint poet, Sziveri János éppen '90-ben int búcsút a földi világnak, Zalán Tibor alól (akit korábban a nemzedék éllovasának tartott a kritika) a pályatársak kilökték a nyeret.

A hetvenes évek undergroundjában és a nyolcvanas évek legális irodalmi sajtójában is jelent?s szerepet játszó neoavangárd az évtized végére utolsó fónikus és vizuális lelkét is kileheli. Új nevek er?södnek be: Kukorelly Endre, Rakovszky Zsuzsa, Parti Nagy Lajos, Marno János (stb.). Két utóbbi szerz?nk egy-egy reprezentatív kötettel nyitja a kilencvenes évtizedet. *A cselekmény – isten ha egyszer lábra kap* (Marno) és a *Szódalovaglás* (Parti Nagy) irányadó a kilencvenes évek magyar költészetében. Mindkét kötet kompozíciója egységes, ám közben a könyvek tartalma hangsúlyosan fragmentált. Marnóé, bár egységesen zárt formájú tizenkettesekből áll, a szövegekbe vont életépizódok morzsák csak, darabkák, s teljességgel elvetik az esetleges fels?bb egységesít?nek, annak a bizonyos cselekv?nek a lehet?ségét. Parti Nagy a szövegstruktúrák, a versszerkezetek szintjén fragmentált, s ekként még az egyértelm?en egészversek is töredékjellegűt kapnak (például a kötetet majdnem közepén osztó szonettek – 177–194. o.). [A kilencvenes kiadás a lap alján hozza az oldalszámot, a lapok tetején pedig a szövegek sorszámát, hivatkozáskor ez utóbbit vettem alapul.]

A fentebb említett rész-egész problémája gondolkodásváltást jelez. A nyolcvanas éveket a széttöredezett kultúrák ethosza hatotta át, minden csak darabjaiban létezett, tört ideológiák és kagylók, cserepek, a részben megbújó egész mákonya és a pusztult egység mélabúja hatotta át a kompakt ideológiákból szabadulni akaró „szellemet”.

A kilencvenes évekre a kultúrák sírja fölött zokogó „szellemi” (vagy inkább szellemes) ember mintha megunta volna a törtség és daraboltság paradigmáját: az agyban összegyülemlett kulturális morzsalékok között hirtelen kohézió támadt, s összeállt valami zanzásított üdvtörténetté, amelyben karöltve sétálnak a keresztény szentek, a keleti bölcsek meg az ufonauták. Ez az eggyé építési szándék ismerhet? fel a két könyv szerkesztésében: az

alapegység fragment, a végeredmény egész. „...[A] lehet? teljességet célzom meg, ha hangsúlyozottan a töredékekb?l, a fragmentumokból dolgozom is.” (*Féltérpszben*. Keresztury Tibor levélinterjúja Parti Nagy Lajossal.) Ekként válnak a kötetek m?fajukat tekintve könyvvé. De – kikötve immár a Szódalovaglásnál – a 331 (Herakleitoszénál éppen kétszázal több) fragmentet tartalmazó összeállítást mégsem tekinthetjük zárt egésznek. A szerz? már a hátlapon jelzi, hogy csak egy lehetséges változatot tartunk a kezünkben, s nem az egyetlen. S miért ne játszhatnánk, akár a kaleidoszkóppal, miért ne forgathatnánk kezünkben, hogy más alakzatokba kerüljön? Még akkor is megtehetjük ezt, ha észleljük, hogy a szövegek nagyon is akkurátusan, precíz figyelemmel vannak egymáshoz illesztve, s az egész könyv is szépen hármásra tagozódik, a széthullott szerelmet hihetetlen er?vel tematizáló középs? szonettcsokortól balra a kapcsolat széthullásának tárgyi dokumentációja, míg jobbra a személyiség széthullása jelenetezik, kis haláljáték.

Ha most lovainkkal e háromharmincegybe csörtetünk, persze nem annyira archaikus torzókat találunk, mint inkább e torzók paródiáit, de megrémülnünk nem kell, hisz ezekben is *visszacsavarva ég nézésük*, s éppen úgy nem tekinthet?k *suta köveknek*, mint ama híres rilkei sem. Parti Nagy líraszemléletének s ekként a szövegeknek is alapja, hogy a szerz? nem választja egyedüli tradíciónak a klasszikus költészetet. Dalszövegek, rigmusok szerepelnek Kosztolányi-, József Attila- vagy Pilinszky-sejtések mellett. A beemelt populáris elemek mindegyre provokálják a hagyományosan költ?iesnek tartott (a túlhasználatban rendesen megkopott) képeket (lásd például az ég, az este, a csillagok raja, a lomb stb. képének megjelenítését a 49., 52., 84., 105., 136., 151. stb. versekben). A kontrapunktozás, ami alapjátékává válik a Parti Nagy-szövegeknek, folyamatosan fölülreflektálja az el?z? (gondolati és poétikai) állításokat. De a reflexió sosem olyan er?teljes, hogy teljességgel megszüntesse az érzelg?s kép erejét, pusztán redukálja azt. Amikor Parti Nagy efféle elemekkel operál („de jobb a giccsel puhán szembenézni” 94. vers), nem akarja teljességgel lealázni azt az érzelmi mechanizmust, amit egy giccs-szöveg beindít, hiszen – akarjuk, nem – ezek létez? befogadási módok. Inkább azon munkál, hogy megkapják az érvényre jutás lehet?ségét a magaskultúra birodalmában. Az ironia árnyaltságára maga Parti Nagy is felhívja a figyelmet: „Én az iróniát részvét és alázat nélkül, szeretet nélkül nem tudom elfogadni. Remélem, m?velni se.” (Keresztury: i. m.) Az ironia ilyen mérv? és efféle alkalmazása fölvet egy pszichológiai problémát: hogyan m?ködtetheti az alkotó a m? létrehozásának folyamatában a teljes személyiségét akkor, ha ab ovo túl érzelmes vagy reagens az esztétikailag nem legitimizált hatásmechanizmusokra. Ahhoz, hogy az a bizonyos igazmondás (*Tell the true* – David Bowie) megtörténjék, ami mégiscsak minden m?alkotás tétje, be kell dobni a lélek nehezebben vállalható szegmenseit is. Csak hogyan, ez a kérdés. Parti Nagy a következ?képp oldja meg a problémát: úgy emeli be a túlérzékenységet a szövegekbe, hogy nem ül fölötte véstörvényszéket, megteremti a m?ködésének és a reflektáltságának is a módját. Leleplezi és újra feltölti, miként azt Mészáros Sándor írta egy korabeli kritikában (*Alföld*, 1990/5.).

A pop persze nem csupán szövegidézetek formájában jelenik meg a versekben. Parti Nagy a hatvanas, hetvenes, nyolcvanas évek dizájnját aprólékos tárgyi precizitással építi bele a fragmentekbe. Buszkalauz, vasutas, gázvezeték, piros zokni, klottnadrág, hokedli, spájz, bef?tt, virslihús, szakszervezet, f?gépész fia stb. Szinte kulináris élvezettel lehet végigszopogatni a hétköznapi szocreált, lehet rajta nevetni, de vállalható is – mégiscsak a miénk volt, mi éltünk benne finoman összemelegedve, mint a lábujjak a tornacsukában. Ebben – mondhatni – nem kisebb tett húzódik meg, mint hogy a legitim beszédbe emel?dött az, amir?l az ember nemigen tudta, hogyan és mit. (Immár tíz év távlatából újraolvasva a szöveget: feler?södött egy kis nosztalgikus báj is, ami hát rögtön behozza Krúdyt – miért ne.)

A szövegek humorát tovább er?sítik a ritmusparódiák, s mellettük még inkább a rímjátékok. A nyolcvanas évek végére – mikor is az avantgárd szabadvers kifúj (egy id?re legalább), a klasszikus formák alkalmazása evidensen vetette föl a rímkérdést. Láthatóvá lett, a babitsi elemekkel jól megszívatott rímkezelés teljesen szétkopott. Mi a teend?? – kérdezhetnénk a feledhetetlen klasszikussal, s rögvest két taktikát vázolhatunk: vagy beer?síteni a rímeket (túltekerni a volumét), vagy lehalkítani. Valójában a halvány rímelést eredményesen csinálni hihetetlen nehéz feladat. A gyenge rímek csak akkor funkcionálnak, ha a sorok zenei effektjei megfelelően kidolgozottak, s a gondolati ív is rájátszik a hangzásra. A korábban említett Marno-kötet épül a lehalkításokra, míg a *Szódalovaglás* egyértelm?en a beer?sítéssel játszik, szándékosan rontott, túlkoptatott vagy túljátszott rímekt?l sem megriadva (tüd?, id?, red?; ablakon túl / ?szí kontúr; Üszök / küszöb / küszök; duruzs / lassú rúzs? lássalak / salak; tótlan / szótlan – stb.).

Parti Nagy Lajos könyvnyi méret? lírajátéka a nyelvi elemek minden részét érinti. A látványos szóképz?dmények hihetetlen színes kavalkádja dúsítja a szövegeket: egérderengés, rozsdavíz, rózsamoson?, szájsérv, hátúszónadrág, éjibáb, szigonyravatal, napolajkor, pulóvercsiga és vég nélkül sorolhatnám. A rendkívül plasztikus képkavargás olyan er?vel hatja át az anyagot, hogy az elfogadott köznyelvi szókapcsolatokat is újra m?ködésbe hozza, s immáron nem tudunk elsiklani egy ezüstpapír, grízgaluska, lópata vagy népszabadság mellett. Mindebb?

mégsem az a következmény, hogy az olvasás úgymond folyamatosan elakad.

A Parti Nagy-versek éppen a találó nyelvjátékoknak, a rendkívül intenzív ritmusnak, rímeknek köszönhetően lendületesek, a könyv látogatóit rögvest magukkal sodorják. Az olvasás nem jaktáló (mint a már sokszor említett Marno-versek esetében), nem a megakasztásban, a részértelmezésekben érdekelt, hanem az el?revivésben.

Természetesen mindebb?l egyértelm?, hogy a szerz? szándéka szerinti fragmentumszer?ség semmiképpen nem jelent törmelékanyagot, rendszerezetlen hordalékot. Minden kis részlet (beleértve az egysorosokat is) a végletekig megmunkált. A tárgyi világ bejárása mindéiglen akkurátusan pontos, s az alkalmazott költészeti eszköztár bravúros. Szerz?nk az érzelmesség és a humor keskeny mezsgyéjén balanszíroz látványos ügyességgel. Mindett?l még kalapot emelhetnénk, s lovainkat megsarkantyúzhatnánk, hogy hölgyeim, uraim, ez itt nem Giotto di Bondone, hanem a Madame Tussaud, mindezt megtehetnénk, ha nem sejlene át a szövegen valami éktelen szerelmi tragédia, nem a könyv, hanem a személyiség széthullásának rettenete, mert többek közt – hogy a szerz?t idézzem – err?l is szól ez a könyv. S?t ez az, ami miatt szólhat bármi másról is: nyelvr?, poézisr?, szociokörnyezetr?l.

Hölgyeim és uraim, lovastúránk végéhez értünk, most kössék lovaikat egy-egy archaikus lóápoló torzójához, és szabadid?s program keretében önállóan is ismerkedjenek meg a tájjal, melyen igazából kísér? nélkül bolyongani érdemes.

www.beszelo.hu - Háy János

A könyv megrendelhet? a következ? címen:

<http://kiadok.lira.hu/kiado/magveto/index.php?action=konyv&id=139406079>

Parti-Nagy Lajos: Szódalovaglás

DR. DRÁBIK JÁNOS
100 ÉVVEL TRIANON UTÁN
DVD A trianoni gyalázaatról tabumentesen

„Egy film amelyet minden
magyarnak látnia kell”

Ajánló